

Kunnen we patiënten en psychiaters eindelijk ernstig nemen?

Een antwoord op het 'paternalistisch katholicisme' van René Stockman

JORIS VANDENBERGHE

De Broeders van Liefde zijn een bijzonder sterke organisatie in de Vlaamse psychiatrie en wijzen euthanasie principieel af. Hun generale overste in Rome, René Stockman, betoogde hier vrijdag (DM 6/4) dat dit niet onredelijk is. Daarbij ging hij wel erg kort door de bocht.

Via een tendentieuze vergelijking met stemmen die tot moord aansporen, suggereert Stockman dat euthanasie mogelijk zou zijn bij een patiënt die dat vraagt op basis van stemmen - hallucinaties dus - die hem bevelen zichzelf te doden. Onzin natuurlijk. De beoordeling van de wils- of beslissingsbekwaamheid in de context van een euthanasieverzoek is aartsmoelijk, maar als er één duidelijke situatie bestaat, is het wel deze. Voor zover zijn doodswens voortkomt uit die bevelshallucinaties is deze patiënt overduidelijk niet bekwaam over zijn dood te beslissen. De doodswens is dan een symptoom en geen weloverwogen keuze. De wettelijke voorwaarden voor euthanasie zijn niet vervuld. Over de verschillen tussen beslissingen over eigen en andermans leven zwijgen we dan nog.

Waar het echt over gaat zijn mensen die ondraaglijk lijden ten gevolge van onbehandelbare psychiatrische aandoeningen en die weloverwogen de balans maken. Hun doodswens kan niet zomaar worden afgedaan als symptoom van hun aandoening. Want de meeste mensen die kampen met psychiatrische aandoeningen zijn wel degelijk bekwaam weloverwogen beslissingen te nemen, geheel in lijn met de principes van herstel en empowerment die de moderne psychiatrie bepalen. Deze evoluties schijnen Stockman echter te zijn ontgaan. In een andere bijdrage over

euthanasie schreef hij: "En hoe kan men spreken over helderheid van geest, wanneer juist deze faculteit bij de (psychiatrisch zieke) mens belemmerd, verstoord is?" (De Standaard, 19/10/10). De patiënt als slachtoffer van zijn pathologie die per definitie zijn helder denken, mogelijkheden en zeggenschap verliest: dat is niet de psychiatrie die wij kennen en willen.

Als Stockman spreekt van "zogenaamd uitzichtloze situaties" (onze cursivering) suggereert hij dat de wettelijke voorwaarde medische uitzichtloosheid eigenlijk niet vervuld is. In de eerder geciteerde bijdrage deed hij enkele getuigenissen van patiënten met euthanasievraag af als "misleidende zeemzoeterige verhalen". Misschien kunnen we beginnen met patiënten ernstig te nemen als deskundigen van hun ervaring en psychiaters als deskundigen van psychopathologie en behandel- of herstelmogelijkheden?

Terughoudende bereidheid tot euthanasie bij mensen die ondraaglijk lijden aan een onbehandelbare psychiatrische aandoening brengt vaak een proces op gang dat hun doodswens en lijden vermindert en soms zelfs hun psychiatrische aandoening beïnvloedt richting herstel. Dit noodzakelijkerwijze lange proces is paradoxaal genoeg vaak heilzamer dat wat voorgaande jaren gebeurde. Door de rustgevendende wetenschap dat euthanasie kan, kunnen ze weer verder. Maar soms blijven lijden en doodswens even uitgesproken en komen patiënt, naastbestaanden en hulpverleners samen tot de overtuiging dat euthanasie legitiem is, na zorgvuldige overweging en uitklaring van doodswens, beslissingsbekwaamheid en medische uitzichtloosheid.

En dan botsen we op Stockmans "natuurwet", zijn pleidooi voor "onvoorwaardelijk respect voor het leven". Daaruit volgt voor hem een

fundamentele afwijzing van euthanasie, en voor wie dit consequent doortrekt een onbarmhartige biomedische ethiek die zich dreigt te verliezen in therapeutische verbeterheid. Met zijn beroep op de natuurwet plaatst hij zich in een wel zeer conservatieve niche binnen het katholicisme, dat sinds het tweede Vaticaans concilie vooral spreekt vanuit het respect voor de menselijke persoon in al zijn dimensies en relaties. Respect voor het leven an sich is daarin niet onvoorwaardelijk, maar wordt afgewogen aan waardigheid, levenskwaliteit, perspectief en therapeutische mogelijkheden.

Stockman suggereert verder dat andere overtuigingen niet gebaseerd zijn op een christelijke visie. Sinds wanneer valt een christelijke visie samen met zijn uiterst conservatieve interpretatie van de katholieke visie? Om hem te parafaseren: hij mag zich niet het recht toe-eigenen de christelijke visie alleen in pacht te hebben. Vanuit een christelijke ethische beweging pleiten wij bij onze collega's psychiaters voor terughoudendheid en een lang en zorgvuldig proces tussen euthanasieverzoek en eventuele uitvoering. Vanuit diezelfde beweging pleiten we bij de Broeders voor meer openheid voor euthanasie.

De verwezenlijkingen van de Broeders van Liefde in de geestelijke gezondheidszorg de voorbije 200 jaar zijn indrukwekkend. Als hun roomse leiding echter blijft vastzitten in een paternalistische visie en preconcliair katholicisme, dan verliezen ze de voeling met hun patiënten en medewerkers. Hun patiënten kloppen elders aan, nog eenzamer en hulpelozer na het principieel 'neen' dat ze kregen van de organisatie waarmee ze een band hadden. En we willen ze niet de kost geven, hun Vlaamse medewerkers en psychiaters die zich niet vinden in dit principieel neen van hun organisatie.

Joris Vandenberghe is psychiater en professor aan de KU Leuven. Paul Schotsmans is professor medische ethiek aan KU Leuven. Ze schrijven deze bijdrage in eigen naam.

"De patiënt als slachtoffer van zijn,,

"pathologie die per definitie zijn,,

"helder denken, mogelijkheden en,,

"zeggenschap verliest: dat is niet de,,

"psychiatrie die wij kennen en
willen,,